

30 Vuotta Suomen Suurlakon Puhkeamisesta

Helsingin Suurlakkokomitean Jäsen Paavo Leppänen Kertoo Luokkatapahtumista Työn Voiman Lukijoille Seuraavaa:

VIIME lokakuun 30 päivänä tuli kuluneeksi 30 vuotta suurlakon puhkeamisesta maassamme. Tapaus oli ennakolta aivan odottamaton ja niin suurenmoinen sekä nähtävänä että seurauksiltaan, että niiden, jotka eivät ole olleet silloin itse mukana, on vaikea saada siitä todellisuutta vastaavaa käsitystä.

Valka asiasta on jo kirjoitettu koko paljon kuvauksia ja historialliseksi selostuksia, joissa muutamissa on päästy melko lähelle täyttä objektiivisuutta, lienee siitä huolimatta syytä kertoa aluksi sen synnystä.

Venäläis-japanilainen Itä-Aasian sota oli päättynyt ensinmainituille onnettomasti, jonka vuoksi tsaarivallan vastustajat yleisen tyytymättömyyden vallitessa saivat aikaan voimakasta kansanliikehtimistä. Tähän saapuneiden viestien mukaan oli Venäjällä puhjennut yleislakko, joten oli syytä olettaa sen kehittyvän aseelliseksi kapinaksi ja ehkä onnistuvaksi vallankumoukseksikin — mitä luonnollisesti täällä olisi pidetty mitä toivottavimpana.

Sunnuntaina, 29 p:nä, tiedettiin Helsingissä rajoitetuimmissa piireissä, että Pietarin lakkokomitea on pyytänyt Suomen valtion rautatiellä, rataosalla Valkeasaari-Pietari, liikenteen kokonaan pysähdyttämistä. Ja kun luultiin, etteivät Suomen rautatieläiset siihen suostu, eivät ainakaan ilman näennäistä pakotusta, lähetettiin Helsingistä miehiä matkalle pakotuksen aikaansaamiseksi. Heidän piti tarvittaessa vaikka räjähdyttää jokin silta. Mutta mitään semmoista toimenpiteitä ei kuitenkaan tarvittu, sillä meidän rautatieläisemme yhtyivät lakkoon ilman pakotusta. Siten alkoi lakkoliike levitä maahamme idästä päin, pitkin rautatietä.

Helsingissä se taas puhkesi itsenäisesti, ilman miltään taholta tulevia toivomuksia, ja sen alulle panijoina oli sosialidemokraattinen työväestö. Työskentelin silloin rautatieläisten Raide-nimisen asunto-osakeyhtiön uudisrakennuksella. Kun maanantai-illana, siis 30 p:nä, kokoontuimme töitä varten, ei siinä päästy edes alkuunkaan. Viestit venäläisten liikehti-

misistä olivat niin jännittäviä, että niiden pohdiminen oli tärkeämpää kuin työ. Lopuksi, osittain turhaan pohtimiseen kyllästytynään, sanoin, että lähdetään mekin lakkoon, kun kerran ei näytä kenellekään työ maistuvan. Ja siitä se alkoi. Innokkaimmat olivat heti valmiit lähtemään ja vastahakoisempien oli seurattava mukana.

Tieto tästä levisi heti ympäri kaupungin ja kun kuulivat, että kaikkia työläisiä on kutsuttu heti ruokatunnin alettua Rautatien torille kokoukseen, noudatettiin kehoitusta aivan yleisesti. Useat "perustuslailliset" työnantajatkin ottivat puhelimitse yhteyden "Torpan" (Työväenyhdistyksen talo Yrjönkatu 27) kanssa, ja kun saivat tietää, että se on todella meidän aloitetta, kehoittelivat työläisiään saapumaan kokoukseen. Valtavina joukkoina marssivat silloin tehtaalaiset Pitkän sillan takaa y. m., rakennustyöläiset, käsityöläiset y. m. s. marssivat suljetuissa riveissä kokouspaikalle. Torin täyteinen yleisöpaljous oli valtava näky. Mitään varsinaista keskustelua ei siinä tietenkään suoritettu. Me olimme varanneet puhujaksi ja puheenjohtajaksi Matti Kurikan, joka ehdotti päätettäväksi yleisen lakon alkamisesta ja m. m. väkluomaliikkeiden sulkemisesta. Silloin valittiin myös aluksi 8-henkinen lakko-toimikunta, joka sitten myöhemmin lisättiin kaksinkertaisesti. Kaikki valitut olivat työväenjärjestöissä toimivia henkilöitä, mukana kaksi naistakin: Mimmi Kanervo ja Ida Ahlstedt (Aalle). Lisäksi hyväksyimme itse lakkokomiteaan rautatieläisten ja kirjaltajien edustajat.

Näin alkoi suurlakko Helsingissä. Täällä ei yleensä tarvinnut lainkaan käyttää pakotustoimenpiteitä. Niinpä esim. poliisit, joiden muka piti olla sille järjestelmälle uskollisia, ilmoittivat vapaaehtoisesti yhtyvänsä lakkoon. Ainoastaan joidenkin päällystöön kuuluvien pakottamiseksi lienee K. G. K. Nyman uhkailut revolverillaan ottaessaan poliisilaitoksen päämajan meidän huostaamme. Rautatieliikenne y. m. s. pysähtyivät sen päivän kuluessa.

Vaikka Helsingissä ei oltu muun Suomen lakosta päätetty yhtään mitään, levisi se täällä hyvin nopeasti koko maata käsittäväksi, aluksi rautatielle, tehtaisiin, liikkeisiin y.m., joten muutaman vuorokauden kuluessa voitiin lakkoa pitää aivan yleisenä, todella kansallisena suurlakkona. Ja kun kaikkialta pyrittiin yhteyteen Helsingin kanssa, ottikin tämä, alkuaan paikalliseksi tarkoitettu lakkokomitea, nimekseen "Kansallislakon Keskuskomitea", joka niissä oloissa, kun senaatinkin toiminta oli lakannut, edusti korkeinta hallintovaltaa maassamme. Sen yläpuolella oli tosin vielä sotilaisvalta, mutta onneksi ei sitä mahtia silloin käytetty.

Esim. Helsingissä oli lakko niin täydellinen, että ainoastaan vesijohto toimi (lakon alettua tosin loppui hetkeksi vesikin, kun naiset hädissään hyökkäsivät sitä varastoimaan enemmän kuin johto kykeni antamaan); sairaalain työskentelyssä ei myöskään tapahtunut muutosta ja ruokatarvaimin kauppa jatkui. Kaikki muu tavallinen liikenne, työ ja toiminta oli pysähdyksissä ja virastot suljettuina, yksinpä vankilaoiuhinkin se aiheutti muutoksia, vaikkakaan vankeja ei luonnollisesti vapautettu. Ja kun poliisit olivat lakossa, niin olivat myös rikokselliset yhtyneet lakkoon. Koko lakkoaikana ei nim. ilmoitettu lainkaan varkaus-, ryöstö- t.m.s. rikoksia.

Kaiken varalta oli kuitenkin olemassa suuret joukot vapaaehtoisia järjestysmiehiä ja siinä aikana järjestettyä punakaartia, joka järjestyneinä joukkokuntina, komppanioina, marsi kaupungilla ja suoritti heille annettuja tehtäviä.

Kaupungin kadut olivat pilkkaisen pimeitä ja hiljaisia, ainoastaan siellä täällä tukahtell järjestysmiesten y.m. yksinäisten kulkijain taskulamputulia. Väliin taas venäläiset sotilaiset heittivät tähän pimeyteen aavemaisia valoheljustuksiaan. Tunnelma oli kaamean juhlaista — ja sen teki yhä kaameammaksi kaikenlaiset, toinen toistaan mielettömämmät jutut esim. venäläisen sotaväen hyökkäysaikeista, pommituksen alkamisesta y.m.s. Ja täytyy myöntää, että kyllä se olikin muutamia kertoja varsin täpärällä.

Torikokoukset kuuluivat päiväjärjestykseen. Työväestön ja "perustuslaillisten" porvarien

suhde näytti aluksi muodostuvan lupaavaksi, mutta muuttui kohta aivan päinvastaiseksi. Siltä taholta nim. tarjottiin meille kohta lakkoa alettaessa yhteistoimintaa ja me sen johdosta pidimme yhteisen kokouksen, jossa toimi puheenjohtajana nykyinen Ukko-Pekka, mutta siihen se raukesikin se yritys. Me toimimme esiin vaatimuksemme yleisen ja yhtäläisen äänioipuheenjohtajana nykyinen Ukko-Pekka, mutta sitä he eivät jaksaneet sulattaa. Ainoastaan yksi heistä, nim. Jonas Castrén, sanoi ainoastaan "keskustelun pohjaksi" voivan kaksikamarijärjestelmän tulla kysymykseen, mutta yksikamarisen — ei, siitä ei voi keskustella. — Puheenjohtaja toimi niin puolueettomana, ettei lausunut lainkaan käsitystään. Sen jälkeen kuljimme täydelleen eri teitä.

H. S. vielä niin myöhään kuin 1930 uskotteli erimielisyyden aiheutuneen siitä, että me muka pidimme kiinni kansalliskokousvaatimuksesta, jotavastoin he vaativat uudistuksen toteuttamista laillista tietä, siis sääyvaltiopäivien kautta. Tosiasia kuitenkin on, että tässä tilaisuudessa ei siitä ehtinyt olla lainkaan kysymystäkään, ja että se erimielisyys ilmeni vasta möhemmin, n.s. "punaisen julistuksen" julkaisemisen jälestä, jossa ei tunnustettu keisarivaltaa, olevaksikaan. Siihen ei ole kuitenkaan tilaisuutta tässä yhteydessä kajota.

Tämän lakon huomattavimman tuloksen, "marraskuun manifestin" laatijoina sanotaan olleen Leo Mechelinin ja J. Grotenfeltin. Olivatko he jo luonnokseensa ottaneet meidän vaatimuksemme aivan siinä muodossa, minkä he lopullisesti saivat, sitä en tiedä. Mutta edelläviitatuista perustuslaillisten kannasta päätäten on kuitenkin täysi syy sitä epäillä. Ja silloin, kun se manifesti jo oli hyväksyttyinä saapunut kenraalikuvernööri Obolenskilille, mutta ei oltu vielä saatettu julkisuuteen, selitti Obolenski meille, viitaten kädessään olevaan manifestiin, että nämä työväen vaatimuksia huomioivat kohdat ovat hänen tähän saamia. — Kaikki tämä vain viittaukseksi lähempää tutkimusta varten.

Suhteestamme toiseen valtapuolueeseen, "suomettelaisiin", myös jokunen sana. Sitten kun suurlakko oli näyttänyt voimansa, katosivat sen suunnan miehet aivan kuin maan alle. Kun "perustuslailliset" olivat vetäneet

Ateneumin — ja muutamien virallisten rakennusten — tankoihin leijonalippuja ja rynnäkkeet Arvid Mörnen johdolla kenraalikuvernöörin luokse — jonka edustalla sen johdosta syntyi tungosta ja kaiteen murtuminen aiheutti joukon tapaturmia — vaatimaan senaattorien eroa, olivat senaattorit jo siellä ja ilmoittivat, että heidän erohakemuksensa jo on jätetty. Se oli siis sitä myöten selvä. Eikä heistä niinä päivinä kuultu sen enempää.

Turussa sitävastoin olivat etupäässä porvarilliset ainekset järjestäneet suomettarelaitten häpäisyjä ja harjoittaneet muutakin ilkeävaltaa.

Mutta vaikka senaattorit olivatkin jättäneet erohakemuksensa, olivat he suurlakon loputtua jälleen paikoillaan, siksi kunnes Mechelinin senaatti oli nimitetty ja ryhtynyt toimeensa.

Tänä väliaikana eroava senaatti ehti järjestää 160,000 markkaa punakaartilaitten palkoksi lakkoajalta, jota tekoa "perustuslailliset" pitivät senaatin uusimpana suursyntinä. Rahasta jäi kuitenkin melkoinen määrä tähteiksi. Varsinainen lakkokomitea, vaikka olimmekin suurimmalta osaltaan työläisiä, ei kuitenkaan halunnut tulla niistä rahoista osalliseksi.

Niihin aikoihin oli Suomessa olevan sotaväen — joka muodosti 22:n armeijakunnan — ylipäällikkönä kenraali Salza. Tämä Itämerenmaakuntalainen parooni (ja luultavasti suurin osa hänen upseereistaan) oli hyvin vihamielinen koko tälle kapinallikkeelle. Luultavasti siitä taholta olisi varsin mielellään käytetty aseita verilöylyjen aikaansaamiseksi, eikä aiheistakaan ollut puutetta. Johan yksin leijonalippujen tankoihin vetäminen — joissa ne salvat liehua toista vuorokautta, kunnes vihdoin meldän poliisipäällikkömme, kapteeni Kock ne vedätti alas — oli niissä oloissa samaa kuin avoin kapinajulistus. Lisäksi sattui muitakin selkkauksia sotaväen ja levottoman yleisön välillä. Ja vihdoin "punainen julistus" ja n.s. "torisenaatin valitseminen", jonka varalta tosin oli jo ennakolta ryhdytty varovaisuustoimenpiteisiin. Kapteeni Kock, jolla oli mahdollisuuksia saada sotiaaspiiristä joitakin tietoja, tiesikin kertoa, että Venäjän armeijan ylipäällikkö, suuriruhtinas Nikolai, jo olikin antanut määräyksen aseelliseen kapinan kukistamiseen, mutta oli, hänen saamiensa tietojen mukaan, kenraalikuvernööri saanut sen tol-

meenpanon siirretyksi siksi kunnes — lakko loppui.

Ennen tänne tulotaan oli Obelenski hankkinut itselleen maineen verisenä Venäjän kapinallisten talonpoikain kurittajana. Täällä — jos historiantutkimus osoittaa edellämainitut seikat tosiksi — hän sitävastoin kunnostui päinvastaisella tavalla. Tosiasia kuitenkin on, että Venäjän taantumukselliset lehdet hyökkäilivät hänen kimppuunsa "punaisen Napoleonin" (Kockin) kanssa veljeilemisestä ja ennen pitkää hän saikin eron toimestaan.

Myös maaseudulla kului lakko varsin rauhallisesti. Useimmilla paikkakunnilla tosin oli santarmit riisuttu aseista — ja esim. Tampereella viety Viikinsaareen — mutta vain Pohjanmaalla oli yksi santarmi saanut surmansa. — Noin suurin piirtein katsoen oli muualla massamme työväestön ja "perustuslaillisten" rintama säilynyt yhtenäisenä, joskaan ei aina ilman kahnauksia ja epäilyjä. Niinpä esim. Kotkasta tuli meille ainakin kaksi sähkösanomaa, joissa kysyttiin: "Mikä väri lipussa?" — Vasta lakon loputtua Aku Rissanen huvikseen vastasi: "Punainen".

Tämä yllätyksellinen ja valtava liike, ja etenkin sen seuraukset, on liian laaja yhden kirjoituksen puitteissa käsiteltäväksi, mutta ehkä tästä saa kuitenkin jonkinlaista käsitystä siitä ajasta, jolloin pato murtui, jolloin itsevaltiaan oli kirjoitettava manifestin alle, asiakirjan, jolla poistettiin siihenastiset laittomuustoimenpiteet ja toteutettiin joukko mitä laajakantoisimpia uudistuksia, ja jolloin hänen oli hyväsyttävä toinen manifesti Venäjää varten. Se viittasi tietä perustuslailliseen hallintojärjestelmään — vaikka siitä ei kuitenkaan sitten, hänen onnettomuudekseen, tullut toiveitten täyttäjää.

P. Leppänen.

— Perustanaan kaikkien tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus, tähtää teollisuusunionismi myös yhteiskunnallisesti järjestettyyn jakoon.

— Luonnon mitä korkein vallitseminen, mitä tietoisin järjestelmällisyys, yhteisyys, vapaus ja edistäväisyys, mitä voimme ajatella — sellainen on teollisesti järjestyneen uuden yhteiskuntajärjestelmän yleinen piirre.